

Vågar vi dricka kranvattnet?

MILJÖGIFT Höga värden av giftet PFOS har uppmätts i dricksvattnet på många platser i landet. De allvarliga hälsoriskerna tillsammans med den stora spridningen gör att forskare har talat om den "allvarligaste kemikalieolyckan i Sverige i modern tid".

Vi Kallinge- och Ronnebybor har alltid varit stolta över vårt vatten: Ronnebyån som rinner genom samhället, vattenfallet strax utanför och ett gott och friskt dricksvatten som har fått pris för sin kvalitet. Denna bild förändrades i ett slag strax före jul förra året då vi fick klart för oss att vi under lång tid har druckit förgiftat vatten. Det visade sig att man uppmätt extremt höga värden av giftet PFOS i vårt dricksvatten.

I USA har man sedan decennier känt till att PFOS och andra liknande så kallade perfluorerade ämnen är giftiga. De är syntetiska, finns inte naturligt i naturen utan är framtagna av industrin för olika ändamål, till exempel vid tillverkningen av husgeråd och kläder men också som en beståndsdel i skummet som används då man släcker bränder. På Ronneby flygflottilj utanför Kallinge har man övat att släcka bränder i minst 30 år, skummet man använt har innehållit stora mängder PFOS. Efter brandövningarna har skummet spolats ned i dagvattenbrunnarna utan någon som helst tanke på att det i stället borde ha tagits om hand. Gifterna har sedan letat sig ner till grundvattnet och spridits vidare över stora områden. Det är detta grundvatten som vi i god tro druckit under alla år, utan en enda tanke, misstro eller kännedom om att det var förgiftat.

En panel av amerikanska vetenskapsmän har sedan 2005 arbetat med att undersöka hur farliga PFOS-gifterna är. De har sedan dess presenterat en strid ström av rapporter som visar på att dessa ämnen bland annat påverkar levern, sköldkörteln, immunförsvaret och blodfetterna hos människor. Flera av dessa negativa hälsoeffekter tar mycket lång tid att utveckla. Därför har man ännu inte kunnat fastställa hur stor risken är för exempelvis testikelcancer eller andra sjukdomar när man förgiftats av PFOS. Undersökningar har dock kunnat konstatera att det finns en sannolik koppling mellan PFOS och sex olika sjukdomar, nämligen testikelcancer, njurcancer, hjärt- och kärlsjukdomar till följd av höga kolesterolvärden, ulcerös kolit, sköldkörtelsjukdomar och högt blodtryck i samband med graviditet.

Exceptionellt höga värden av PFOS i dricksvatten har förutom i Kallinge även uppmätts i bland annat Uppsala, Tullinge och i Båstad. Livsmedelsverket uppger att man har funnit giftet i så många som 39 vattenverk runt om i Sverige. Man talar om att över tre miljoner svenskar kan ha blivit exponerade för PFOS. De allvarliga hälsoriskerna tillsammans med den stora spridningen gör att forskare

Vem är beredd att ta ansvar för att vi ska våga hålla upp kranvatten till våra barn igen? Hittills har vi bara fått "lugnande" besked från Livsmedelsverket om att det inte finns någon anledning till oro, skriver författarna.

FOTO: CHRISTINE OLSSON/TT

har kallat utsläppen av PFOS för den "allvarligaste kemikalieolyckan i Sverige i modern tid".

Den första indikationen på att något riktigt allvarligt inträffat var de extrema värdena av PFOS som uppmättes i Tullinge utanför Stockholm. Dessa mätningar gjordes redan 2011. Därefter verkar i stort sett ingenting ha hänt förrän larmet gick hos oss nästan tre år senare. Livsmedelsverket har efter larmet julen 2013 genomfört en kartläggning som blev klar i april i år. De har sedan skickat ut ett "förslag till åtgärder" till dricksvattenproducenter, som går ut på att något måste göras om halten perfluorerade ämnen i vattnet är för hög. Därefter verkar Livsmedelsverkets ansvar ha upphört.

Så vad har då regeringen gjort när dessa alarmerande rapporter dykt upp? Våra folkvalda rikspolitiker har varit så upptagna av det stundande valet att larmrapporter om den värsta giftkatastrofen i modern tid inte tycks ha rört dem i ryggen. Lunds universitetssjukhus har sjösatt ett program med blodprovtagning av alla invånare som önskar. Vi som har lämnat blod har sedan fått hem provsvar som i de allra flesta fall visar att vi har mångdubbelt högre värden av perfluorerade ämnen i oss än vad som är normalt. Allra värst är att proverna visar att det är våra barn som drabbats hårdast. 11-åringar i Kallinge har mellan 20 och 50 gånger högre värden än normalt. Men vad gör kommunen

av dessa provsvar? Vad gör vi av vetenskapen om att vi är förgiftade?

Vi dränks dagligen av olika larmrapporter om att än det ena än det andra är farligt. Många gånger orkar vi inte bry oss. Så varför skulle PFOS vara annorlunda? Svaren på denna fråga är flera. Det är ett helt onödigt gift som går att byta ut mot andra ämnen. Riskerna har varit kända under lång tid utan att någon egentligen agerat. Dessutom går giftet inte ur våra kroppar, så drabbade barn och

”
Så vad har då regeringen gjort när dessa alarmerande rapporter dykt upp?

vuxna tvingas leva med risken att symtom och sjukdom dyker upp under resten av våra liv. Ovanpå detta ligger den djupt olustiga känslan att giftet har trängt in i våra liv utan att vi har kunnat freda oss, via dricksvattnet som vi i Sverige tar för givet att vi ska kunna dricka direkt från kranen. Som förälder och medborgare försöker man göra hälsosamma val, men här handlar det inte om en produkt som vi kunnat välja bort eller undvika. Nu är det är grunden för våra liv – vattnet vi dricker – som skadat oss. Om inte myndigheterna agerar riskerar dessa perfluorerade ämnen att skada många, många fler.

Så, vem är beredd att ta ansvar för att vi ska våga hålla upp kranvatten till våra barn igen? Hittills har vi bara fått "lugnande" besked från Livsmedelsverket om att det inte finns någon anledning till oro. Men vad har vi för anledning att vara lugna? Är alla slutsatser från de amerikanska forskningsrapporterna alltså felaktiga?

Är den nya regeringen mer intresserad av vår miljö och hälsa än den förra? Vad avser Åsa Romson att göra när hon tillträder som miljöminister för att kompensera för det totala ointresse som den borgerliga miljöministern visat för den största kemikalieolyckan i Sverige i modern tid?

På vilket sätt kommer hon att samverka med hälsovårdsministern för att utreda de sjukdomar och skador som drabbat och fortätter att drabba alla de hundratusentals människor i Sverige som druckit och fortsätter att dricka det förgiftade vattnet?

Vilka konkreta åtgärder tänker hon vidta?

HERMAN AFZELIUS, Kallinge; **HELENA AUGUSTSSON**, Ronneby; **NINNIE SJÖSTEN**, Ronneby; **SOFIA ASKENDAL**, Ronneby; **DAVID HARRISON**, Kallinge; **MADÉLÉNE MÅNSSON**, Ronneby

Fotnot: I kväll sänder TV4 Kalla Fakta reportaget "Det giftiga dricksvattnet" om PFOS.